

V. Diplomový kurz
Výchova a vzdělávání metodou
M. Montessori

**Svoboda jako klíčový pojem pedagogiky
M. Montessori a její důležitost při práci
s romskými dětmi v Dobré Vodě**

Lucie Sýkorová, DiS.

Duben 2005

Prohlašuji, že jsem absolventskou práci „*Svoboda jako klíčový pojem pedagogiky M. Montessori a její důležitost při práci s romskými dětmi v Dobré Vodě*“ vypracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury.

Datum: 24.3.2005

Jméno: Lucie Sýkorová

OBSAH:

ÚVOD	4
TEORETICKÁ ČÁST	5
1. Obec Dobrá Voda a občanské sdružení Český Západ.....	5
2. Svoboda jako klíčový pojem pedagogiky MM.....	6
2.1. Možnost volby.....	6
2.2. Disciplína.....	7
2.3. Typy svobody.....	7 – 9
3. Učitel v pojetí pedagogiky MM.....	9
3.1. Pedagogické předsudky.....	10
PRAKTICKÁ ČÁST	11
1. Přínos pedagogiky MM pro romské děti.....	11
2. Svoboda romského dítěte.....	11 – 12
3. Práce s dětmi.....	12
3.1. Program týdenních aktivit.....	12 – 13
3.2. Zkušenosti.....	13 – 14
3.3. Reflexe, podněty do budoucna.....	14 – 15
4. Tématický plán pro práci s dětmi.....	15 - 20
ZÁVĚR	21
RESUMÉ	22
Seznam použité literatury.....	23
Citace.....	23

ÚVOD

Název absolventské práce *Svoboda jako klíčový pojem pedagogiky M. Montessori a její důležitost při práci s romskými dětmi v Dobré Vodě* napovídá, že se budu zabývat významem svobody v pojetí pedagogiky M. Montessori (dále jen MM).

Od září 2004 jsem zaměstnána u občanského sdružení Český západ působící v Dobré Vodě, kde pracuji s romskými dětmi předškolního a mladšího školního věku. Svoboda mě v pedagogice MM oslovila nejvíce a jeví se mi jako základní pilíř výchovy každého dítěte, zvláště pak dítěte romského, které svou odlišností od „většinových“ dětí potřebuje pocítit vlastní svobodu a zakusit respekt dospělého k této jeho osobní svobodě o to více.

Cílem mé práce je ujasnit si a objevit sama v sobě důležitost svobody každého člověka. Dále pak částečně shrnout mé zkušenosti s aplikováním svobody během mé dosavadní práce s romskými dětmi a možný nástin, jak toto dále prohlubovat.

Má práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se člení do tří základních kapitol: První kapitola přibližuje občanské sdružení Český západ a obec Dobrou Vodu. Druhá kapitola rozebírá pojem svoboda a pro lepší přehlednost je rozdělena do několika podkapitol. Třetí kapitola se zabývá rolí učitele v pedagogice MM a obsahuje podkapitolu o pedagogických předsudcích.

V praktické části se zabývám otázkou, proč je svoboda důležitá zvláště pro romské děti. Vycházím ze zkušeností mé práce s nimi. Dále popisuji mé zkušenosti při aplikování pedagogiky MM a podněty do budoucí práce. Stručně charakterizuji strukturu mé práce s dětmi a uvádím tématický plán pro rok 2005, ze kterého vycházejí činnosti s dětmi.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Obec Dobrá Voda a občanské sdružení Český západ

Obec Dobrá Voda je správní součástí města Toužim v Karlovarském kraji. V polovině 60. let byl na okraji obce postaven panelový dům, který je tvořen čtrnácti malometrážními byty. Sem se postupem času stěhovalo romské obyvatelstvo (většinou ze Slovenska). Nyní v Dobré Vodě žije přibližně 120 obyvatel, z toho asi 92% Romů. Lidé zde žijí v naprosté izolaci – autobus sem jezdí pouze dvakrát denně (ráno odveze děti do školy a odpoledne je opět přiveze). Není zde ani možnost nakoupit – pouze dvakrát týdně v pojízdné prodejně, nemluvě o nedostatku pracovních příležitostí či kulturního vyžití.

Sdružení Český západ vzniklo dne 17.12.2001. Je to nestátní nezisková organizace. Posláním tohoto sdružení je podporovat začlenění sociálně vyloučené romské komunity v Dobré Vodě do společnosti. Toto poslání se snaží naplňovat např. zprostředkováním rekvalifikačních a vzdělávacích programů, zvyšováním zaměstnanosti tím, že vytváří nová pracovní místa či zprostředkovávají zaměstnání, prevence patologických jevů u dětí a mládeže nabídnutím volnočasových aktivit, zvyšováním úrovně sociální kultury, rozvoj místní infrastruktury ve spolupráci s místní samosprávou, pomáhají při překonávání komunikačních bariér mezi romským obyvatelstvem a zástupci veřejnoprávních institucí.

2. Svoboda jako klíčový pojem pedagogiky MM

Svoboda je jedním ze základních pilířů pedagogiky MM. Svoboda je dle MM základní požadavek k tomu, aby se dítě mohlo plnohodnotně rozvíjet. Svoboda patří k lidské přirozenosti. Proto je potřeba pečovat o ni u každého dítěte a pomáhat mu ji rozvíjet. Spočívá to v tom, že osvobozujeme život dítěte od překážek, které brání jeho přirozenému normálnímu vývoji.

Svoboda se projevuje ve spontánní aktivitě dítěte. Spontánní aktivita dítěte je nejdůležitější prvek, z kterého vychází veškeré vzdělávání dítěte. Dítě si spontánně a instinktivně vybere činnost, která je pro něj přitažlivá a která jej zaujme. Věnuje jí maximální pozornost, což MM nazývá *polarizací pozornosti*. Všechny síly dítěte se soustředí na jeden cíl, jeho činnost není povrchní. Pro takové dítě, které je zabráno do své práce, neexistuje nic kolem kromě jeho činnosti. Výsledkem polarizace pozornosti je pocit štěstí. Díky soustředěné činnosti dítě získalo nové poznatky, něco objevilo. Mluvíme o tzv. „aha-zážitku.“

2.1. Možnost volby

Respekt ke svobodě dítěte se projevuje *možností volby*. Dítě si samo může zvolit činnost, určit dobu, jak dlouho bude pracovat, s kým atd. Výběr však má určité mantinely. Nelze si vybrat mezi „nicneděláním“ a nějakou činností. Dítě se tedy musí rozhodnout pro konkrétní aktivitu. Tato možnost vybrat si vede ke zodpovědnosti dítěte.

Možnost volby zároveň určuje hranice svobody. Dítě se rozhodne pro jednu činnost, tím se automaticky musí zříci ostatních aktivit. Učí se tak již od dětství nést následky svého rozhodnutí a přijmout svobodu s jejím omezením - vždy je třeba něco zvolit, ale zároveň něco opustit.

2.2. Disciplína

V souvislosti se svobodou (nebo-li volností) je nutné hovořit o disciplíně. MM označuje pojem disciplína jako výsledek zdařilé výchovy ke svobodě a odpovědnosti. Vnitřní řád a disciplína dítěte vyplývá ze svobodně zvolené činnosti, které dítě věnuje maximální pozornost (viz výše). Tím, že je dítěti dána možnost spontánně se projevat, poznává tak své hranice a jejich důležitost. Žádná svoboda není bez disciplíny.

Je však nutné ujasnit si, že disciplína v pojetí MM neznamena vynucené podřízení dítěte moci dospělého. Disciplinovaný člověk je tehdy, když je pánem sebe samého a umí sám sobě rozkazovat.

V této souvislosti je třeba zdůraznit, že svoboda dítěte v pojetí MM není libovůle, ale má své hranice. Dítě, které se v jakémkoliv prostředí chová, jak ho napadne, není svobodné dítě. Rozvoj osobnosti dítěte vyplývá ze zodpovědného užívání svobody. Rodiče a vychovatelé musí umět rozpoznávat, které jednání dítěte v rámci svobody podporovat a které omezovat.

2.3. Typy svobody

Pro jasnější pochopení svobody v pojetí pedagogiky MM může pomoci její rozlišení na určité typy:

Biologická svoboda

Vyrovnanost je základním znakem zdravě vyvinutého člověka. Aby dítě mohlo dozrát v takovou osobnost, musí dávat průchod své životní energii, jeho přirozená zvědavost, živost a pohyb nesmí být omezen. Fyzický a psychický vývoj není možný bez aktivní činnosti. Pokud jsou potlačeny spontánní projevy dítěte, nemůže se projevat jeho vrozená životní energie a dochází k porušení rovnováhy. Dítě se nemůže vyvíjet způsobem sobě vlastním. Tato abnormalita – odchylka od vyrovnaného aktivního způsobu života – se pak projevuje řadou negativních příznaků. Zde je důležitý pojem *normalizace*, což je „proces uvolňování potlačené energie a síly člověka“.¹

Sociální svoboda

Po narození je dítě zcela odkázáno na pomoc okolí. Během svého vývoje a růstu se však stává více soběstačným. I tato sociální svoboda může být rozvíjena, ale též bržděna. Přílišná pomoc dospělého v sebeobsluze, ale také intenzivní předávání poznatků tlumí vývoj dítěte a činí jej závislým na dospělém. Když dítě svými neumělými pohyby vykonává nějakou činnost, kterou by dospělý zvládl během chvilky, je těžké nezasáhnout do činnosti dítěte. Avšak trpělivost a respekt k dítěti přináší bohaté ovoce jak ve vývoji dítěte, tak i koneckonců dospělého.

Během sociálního vývoje dítěte se zvyšuje míra jeho sebekontroly. Oprošťuje se od kontroly dospělých a projevuje svou vůli. Je pozoruhodné, že tímto se vyvíjí jeho poslušnost a spontánní disciplína. Je tím myšlena určitá zvnitřnělá kázeň a přijetí společenských norem.

V určitém věku má dítě potřebu sociálních kontaktů, spolupracovat s ostatními dětmi. V tomto procesu se dítě učí sociální disciplíně – respektuje práva ostatních, bere na zřetel jejich přání a názory.

Pedagogická svoboda

Tento typ svobody se uskutečňuje ve škole. Jejím cílem je pomáhat dítě, aby se stalo svobodnou lidskou bytostí s vědomím své vlastní důstojnosti a hodnoty. Základním prvkem svobody v pedagogice je svobodně volená činnost, která vychází z potřeb dítěte. Školní prostředí pouze podněcuje k tomu, aby si dítě mohlo svobodně zvolit činnost dle jeho vlastní potřeby. Mělo by zároveň podporovat k dosažení vyšší úrovně dítěte. Je však třeba upozornit, že pokud tato svoboda není rozvíjena už od předškolního věku, je obtížné obnovit u dítěte přirozenou touhu poznávat nové samo od sebe. Zároveň je vhodné připomenout, že tato svoboda neznamená ponechat dítě sobě samému. Dítě má možnost volby činnosti, zároveň je zde však pravidlo, že si nějakou činnost zvolit musí.

Mravní svoboda

Úkolem mravní svobody je formovat dítě tak, aby se svobodně a dle vlastního uvážení rozhodovalo k mravnímu jednání. Ne tedy proto, že musí nebo proto, co by si druzí pomysleli, ale dle vlastního přesvědčení, že mravní jednání je dobré jednání.

„Ke svobodě a disciplíně musí dítě dospět vlastní aktivitou, dobrovolně přijímat omezení. Poslušnost nelze vyžadovat tvrdostí a represemi, ale je třeba pomoci dítěti k ní dospět.“²

3. Učitel v pojetí pedagogiky MM

MM nazývá učitele spíše jako průvodce. Učitel není „hlavní“ osobou v pedagogickém systému, ale v popředí zájmu je dítě. Průvodce stojí v pozadí, do činnosti dítěte nezasahuje. Ač se zdá, že nic nedělá, je jeho práce mnohem náročnější v porovnání s prací „klasického“ učitele. Jeho úkolem není organizovat dítěti, co, jak, kdy a proč má dělat, ale s respektem k jeho svobodě mu jemně napomáhá, aby samo v sobě objevilo, co je pro něj nejvhodnější.

Oproti klasickému školství Montessori učitel mluví málo. Ale připravuje takové podněcující prostředí, které dítě vede ke spontánnímu vstřebávání vědomostí a osvojení dovedností. Vzdělávání tedy není něco, co dělá učitel, ale je to přirozený proces probíhající v každé lidské bytosti.

Mezi základní předpoklady dobrého učitele patří respekt ke svobodě dítěte a samozřejmě láska a úcta k osobě dítěte. Toto je živnou půdou pro vytvoření partnerského vztahu mezi učitelem a dítětem. Neznamená to však ztrátu přirozené autority dospělého. Musí být jasné, že respektování potřeb, názorů a svobody dítěte není neomezené. Musí zde být určité hranice, za které nelze jít. Tyto hranice však dítě neomezují, ale dávají mu pocit bezpečí. Naopak absence těchto hranic může dát prostor pro malého tyrana, který se cítí vládcem nade všemi. Výchova, která je nevyhraněná a kdy rodiče či pedagogové vždy dítěti ustupují, aby měli klid, souvisí se vznikem dětské agresivity. Montessori učitel na sobě neustále pracuje.

3.1. Pedagogické předsudky

V této kapitole uvedu některé „zaryté“ představy rodičů a pedagogů o dobré výchově. Na těchto výchovných předsudcích se jasně odráží jemnost, citlivost a svoboda pedagogiky MM.

V tomto porovnání se jeví velmi zvláštní fakt, že výchovné předsudky dosud panují v mnoha rodinách a klasickém školském systému.

Je zcela jasné, že každý dospělý chce pro dítě jen to nejlepší. Omylem však je myslet si, že dítě povedeme k dokonalosti poukázáním na jeho chyby. A to nejen na ty, které dítě dělá, ale i ty, které by mohlo udělat. Dospělý nedůvěřuje vrozené dobrotě dítěte. Očekává od něj spíše to horší než lepší.

Za hodné dítě se považuje to, které je poslušné. Tato poslušnost však nevznikla vnitřním přesvědčením dítěte, jak je tomu v Montessori systému, ale příkazy a zákazy. Tím se dospělý hrubě proviňuje na dítěti, protože pošlapává jeho svobodu. Poslušné dítě vykoná, co po něm dospělý požaduje, avšak ne z vnitřního přesvědčení, že je to dobré, ale většinou ze strachu.

Velkým prohřeškem je představa, že účinnosti výchovy dosáhneme trestáním a napomínáním. Trest je manipulací dítěte – „když toto neuděláš, stane se ti toto.“

K dalším pedagogickým předsudkům patří např. málo vyzdvihovat to dobré na dítěti, aby nezpychlo. Nebo hubováním, zastrašováním či špatnou známkou podnítit dítě k větší snaze.

Výčet těchto předsudků může vést k pesimismu, co se týče výchovy. Je však třeba zdůraznit, že velkou vlastností Montessori učitele by měla být trpělivost. A to nejen s dítětem, ale i se sebou samým a uvědomit si, že každý jsme člověk s mnoha slabostmi, na kterých je třeba neustále pracovat.

PRAKTICKÁ ČÁST

1. Přínos pedagogiky MM pro romské děti

Jak jsem již uvedla v úvodu absolventské práce, od září 2004 jsem zaměstnána u občanského sdružení Český západ jakožto asistentka pro práci s dětmi. Má práce se týká dětí ve věku od 2 do 12 let. Má předchůdkyně – Jana Zirhutová, která s dětmi systematicky pracovala dva roky – si jako způsob práce vybrala pedagogiku MM. Přestože jsem o tomto přístupu věděla velmi málo, rozhodla jsem se, že i já budu pokračovat v těchto šlépějích. Čím více jsem se s pedagogikou MM seznamovala (a seznamuji dosud), tím více jsem žasla, jak je mi blízká, jak je ohleduplná k dítěti a jak rozvíjí nejen dítě samotné, ale i mne.

Efektivitu pedagogiky MM lze poznat až po delším čase, oproti klasickému výchovnému přístupu, kde se sice výsledky našich požadavků objeví hned, ale nejsou dítětem prožity. Vzhledem k tomu, že pracuji v Dobré Vodě teprve krátce, nemohu zcela posoudit výsledky své práce. Avšak mohu s potěšením říct, že jsem již měla možnost získat pozitivní zkušenosti s metodou MM, a také sklízím ovoce trpělivé práce mé předchůdkyně.

2. Svoboda romského dítěte

Z teoretické části této práce je patrné, jak důležité je pro každé dítě vědomí svobody a vědomí toho, že dospělý bere svobodu dítěte vážně. Řekla bych, že tento pocit je důležitý obzvláště pro romské děti. Jejich smysl pro svobodu je snad více probuzen. Díky svému temperamentu bývají často napomínány, trestány. Rodiče a učitelé si neuvědomují, že tyto děti ve většině případů nezlobí, pouze nevědí, jakým vhodným způsobem vyjádřit svůj vnitřní energetický potenciál. Mým úkolem při práci s nimi je objevit v nich tuto skrytou sílu, nasměrovat správným směrem, nechat je projevit při spontánní aktivitě. Toto se jim umožňuje právě během týdenního programu a s využitím Montessori pomůcek.

Tím, že mají možnost výběru činnosti, pomůcky, že mohou dělat to, co běžně dělají dospělí a dětem to není dopřáno (např. vařit, péct, v rámci praktického života strouhat mrkev, jablko, mýt nádobí atd.), že s úžasem zjišťují, že ony to také umí, zvyšuje jejich sebevědomí, úctu k sobě samému a pocit, že i když jsou „jen“ děti, jsou brány vážně.

3. Práce s dětmi

3.1. Program týdenních aktivit

Dopolední a večerní program s dětmi probíhá v Dobré Vodě, v klubovně umístěné v objektu Českého západu. Tento dům a „bytovka“, ve které bydlí všechny romské děti, jsou od sebe vzdáleny cca 60m. Dopolední program bývá na faře v Toužimi nebo přímo v objektu toužimské základní školy.

Školička (10.00 - 11.30)

Je to alternativní mateřská škola probíhající od pondělí do čtvrtka. Je určena pro děti od 2 do 6 let, které z různých důvodů nenavštěvují MŠ v Toužimi, a zůstávají tak celý den doma. Cílem školičky je poskytnout těmto dětem takové podmínky, ve kterých by se mohly rozvíjet podle vlastních potřeb a individuálního vývojového stupně. Druhotným cílem je připravit děti na vstup do MŠ nebo ZŠ, aby byl pro ně tento přechod co nejsnadnější.

V klubovně, kde školička probíhá, jsou v policích k dispozici Montessori a jiné pomůcky rozvíjející smyslové vnímání, jazykové dovednosti, matematickou představivost. Děti nejvíce lákají pomůcky praktického života.

Počet dětí ve školičce je různý – někdy pouze jedno, jindy až pět dětí.

Doučování (13.00 – 15.00)

Cílem individuálního doučování je podpořit děti při zvládnutí učiva, posílit jejich motivaci ke vzdělání a zájem o učivo. Při své práci uplatňují metodu pedagogiky MM.

Modré a žluté rybičky (16.30 - 18.00)

Děti mladšího školního věku jsou rozděleny do dvou skupin – Žluté a Modré rybičky – a pro každou z těchto skupin je dvakrát týdně připraven program probíhající v klubovně v Dobré Vodě. Aktivita vychází z projektu Dveře stále otevřené (viz dále). V každé skupince je pět až šest dětí (ze zkušenosti je tento počet optimální).

3.2. Zkušenosti

Ráda bych se podělila o některé mé zkušenosti a postřehy, kdy se pozitivním přístupem k „zlobení“ dětí měnila i zpětná reakce dětí.

- ❖ Šestiletý velmi temperamentní R. bývá často napomínán a trestán, protože svou roztržitostí a neposedností často něco rozbije nebo zničí. I během aktivit v klubovně se mu tímto způsobem „podařilo“ něco rozbít nebo rozsypat. Nikdy to však nebylo úmyslné. Zpočátku jsem pozorovala, že po každém takovém incidentu s úzkostným napětím očekával vynadání nebo pohlavek. Mé reakce (nebo reakce mé kolegyně) však byly klidné. Bylo vidět, jak se R. vždy ulevilo. Postupem času se v takových situacích stává klidnějším a vyrovnanějším a sám po sobě uklidí.
- ❖ Když něco požaduji po čtyřletém Z. (např. uklidit pomůcky nebo jít domů po skončení programu) a jemu se nechce, začne křičet a vztekat se. Již několikrát se mi vyplatilo zachovat trpělivost, vnitřně se zklidnit a s láskou obejmout křičícího Z. Ne sice vždy, ale většinou se rázem zklidnil a vykonal, co bylo v tu chvíli potřeba.
- ❖ Šestiletý K. je velmi jemné a oproti ostatním poměrně klidné dítě. Když je ale společně s výše zmíněným Z. a ten jej provokuje, K. se rozzuří a chce mladšího Z. zbít. Až žasnu, jak zde pomáhá empatická reakce – klidným hlasem se pokouším pojmenovat pocit, který asi K. v tu chvíli má a vciťuju se do jeho vzteku. Dávám mu tak najevo, že ho neodsuzuju za to, že má vztek. Na obličejí K. vždy vidím boj, jaký v duchu prožívá, ale postupně jeho vztek vyprchává, aniž by použil agresivní odplatu.

- ❖ Vidím, jak důležité je dát jasné hranice. Děti se cítí bezpečny a vědí, co si mohou dovolit, a co ne. K tomu nám pomáhají pravidla, která platí v každém našem společném setkání. Aby si je děti zažily, často je opakujeme a připomínáme si je („nesmí se prát, mluvit sprostě, nadávat si, brát věci bez dovolení ze skříně“). Jednou, když tato všechna pravidla vyjmenovaly, jsem se zeptala – a co se má dělat? Na to nedokázaly odpovědět. Toto byl impuls pro mne, abych se nesoustředila jen na to, co se nemá, ale i co místo toho.

Musím samozřejmě podotknout, že ne pokaždé se daří pozitivně řešit všechny konflikty a že metoda MM není efektivní vždy. Ale přesto vidím, jak velký smysl má tato „mravenčí“ práce.

3.3. Reflexe, podněty do budoucna

Aby byla má práce s dětmi co nejpřínosnější pro ně i pro mne, k tomu mi pomáhají písemné reflexe po každém programu. Uvědomuju si tak, co se podařilo, co bych mohla udělat jinak. Během mého krátkodobého působení jsem tak získala mnoho důležitých poznatků, které zefektivňují mou práci s dětmi.

To, co se denně učím, je mít TRPĚLIVOST. Trpělivost, když nevidím žádné výsledky, trpělivost, když se děti nechovají tak, jak by měly, trpělivost nechávat je dělat činnosti, které bych já měla hotové za chvíli, trpělivost, když je dítě vzteklé, a konečně také trpělivost sama se sebou, že ne vždy musím být dokonalá a ne vždy musí být vše dle mých představ.

Učím se nepřizpůsobovat dítě svým vlastním představám, ale dívat se na něj jako na jedinečnou bytost a vidět jej v kontextu jeho rodinného prostředí. Učím se je přijímat takové, jaké je a mít je ráda za každé okolnosti.

Velmi cenný je pro mě poznatek, že jakožto dospělý nemusím řešit všechno, ale přizvat děti k řešení a spolupráci.

Stále se mi potvrzuje fakt, že v chování dětí se odráží mé vnitřní rozpoložení. Proto je pro mě důležité dělat vše pro to, abych si vybuodovala a udržovala svůj vnitřní klid.

Děti jsou velmi vnímavé a poznají, když nejsem přirozená a spontánní. Učím se zbavovat se křečovitého chování a snahy být „dokonalá“. Děti velmi vítají, když se účastním jejich „řádění“.

Z výše uvedených zkušeností je patrné, jak kontakt s dětmi dospělého obohacuje. Dalo by se říci, že nevychovává dospělý, ale dítě.

4. Tématický plán pro práci s dětmi

Tématicky zpracovaný projekt „Dveře stále otevřené“ se uskutečňuje s dětmi v programu Školička a Žluté a Modré rybičky. Je prohloubením či obměnou projektu minulého roku. Cílem je poskytnout dětem co možná neoptimálnější podmínky pro jejich osobnostní rozvoj. Jednotlivá témata se dotýkají toho, s čím se děti nejčastěji setkávají. Projekt se dle zájmu, věku a okolnostem přizpůsobuje.

LEDEN – „My tři králové...“

Cíl: Seznámit děti s postavami tří králů.

Poznávat své tělo.

Cesta k naplnění cílů:

- vyprávět dětem příběh tří králů
- zúčastnit se tříkrálové sbírky pořádané charitou
- umět pojmenovat jednotlivé části svého těla
- nakreslit mapu svého těla na balicí papír

ÚNOR – „Jak plyne čas“

Cíl: Uvědomit si hodnotu času a naučit se jednotlivé časové pojmy (vteřina, minuta, hodina, den, týden, měsíc, rok)

Cesta k naplnění cílů:

- vyrobit svoje hodiny a naučit se čas

- rozpoznávat základní charakteristiky ročních období – přiřazovat obrázky j názvu JARO, LÉTO, PODZIM, ZIMA
- co se dá stihnout během vteřiny, minuty atd.

BŘEZEN – „Velikonoce“

Cíl: Seznámit děti s Velikonocemi jakožto významným křesťanským svátkem s obohacením o lidové zvyky a obyčeje.

Cesta k naplňování cílů:

- vyprávět si s dětmi, proč se slaví Velikonoce, jaký je to svátek, objasnit názvy Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota, jak se nazývaly neděle v postní době atd.
- tradiční příprava na Velikonoce – barvení vajec (různými technikami), pletení pomlázky, zasazení obilí do svého květináče (který bude ozdoben ubrouskovou technikou), vyrábění velikonočních přání, pečení velikonočního pečiva (beránka, jidáše..)
- oslavit 1. jarní den a obnovit dřívější lidový zvyk – vynášení Morény

DUBEN – „Jaro se probouzí“

Cíl: Všimát si probouzející se přírody, objevovat první známky jara, více se sblížit s přírodou.

Cesta k naplňování cílů:

- chodit do přírody a všimát si prvních poslů jara – vyrobit si „jarní“ herbář
- sbírat pampelišky a udělat z nich med
- obnovit lidový zvyk „otvírání studánek“, vyčistit potok
- uspořádat jarní úklid v obci Dobrá Voda
- pozorování a vyprávění o „jarním probuzení“ v živočišné říši (přilet ptactva z teplých krajů, rození mládětek – pokud možno i živá ukázka, výprava ke včelaři)
- na konci dubna uspořádat „pálení čarodějnic“ - vyrobit a spálit čarodějnicí nebo se převléknout za čarodějnicí

KVĚTEN – „Naši kamarádi z říše zvířat“

Cíl: Navázat na dubnové téma a rozšířit znalosti o živočiších, které již znají.

Seznámit děti s cizokrajnými zvířaty.

Cesta k naplňování cílů:

- prohlížet knížky o zvířatech, vyprávět pohádky, ve kterých zvířata vystupují, popř. je zdramatizovat, poslouchat zvuky zvířat nahrané na kazetě, určovat jejich stopy (odlít stopu ze sádry)
- pozvat myslivce na besedu do klubovny
- pozvat někoho, kdo doma chová cizokrajné zvíře
- výlet do ZOO
- vyrábění postav zvířátek různými metodami

ČERVEN – „Čechy krásné, Čechy mé“

Cíl: Vzbudit v dětech pozitivní vztah ke své vlasti, zároveň objevit bohatost jejich rómské kultury.

Cesta k naplňování cílů:

- vyprávět pověst o praotci Čechovi, o kněžně Libuši (popř. zdramatizovat)
- vytvořit mapu České republiky
- naučit se státní hymnu, vyrobit státní a rómskou vlajku
- naučit se některé rómské písně, vyprávět o dřívějším způsobu života Rómů
- výlet do Prahy
- oslava dne dětí!

ČERVENEC – „Svět na dlani“

Cíl: Navázat na červnové téma a seznámit děti se světadíly a oceány.

Přiblížit dětem odlišnostmi některých národů.

Cesta k naplňování cílů:

- vyrobiť mapu světa a rozpoznat světadíly a oceány
- poznávat lidské rasy a zvláštnosti některých národů (např. převléknout se za indiány a zkusit „žít“ jeden den jako oni – vařit specifická jídla, plavba na kajaku atd.)
- pozvat na besedu pracovníka z oddělení pro uprchlíky z plzeňské charity

SRPEN – „Léto v plném proudu“

Cíl: Prožívat plně letní radovánky.

Prohloubit v dětech pozitivní vztah k přírodě.

Cesta k naplňování cílů:

- výlety do přírody – sběr lesních plodů, hub - zavařovat, sběr bylinek, doplňování herbáře – učit se rozeznávat jednotlivé rostliny a k čemu slouží
- vyrábět ozdoby z obilí
- pro starší děti uspořádat noční výlet – pozorování noční oblohy

ZÁŘÍ – „Ahoj, tady jsem“

Cíl: Uvědomit si, kdo jsem já, jak jsem přišel na svět, jaký jsem, kdo je moje rodina.

Obnovit a připomenout pravidla a řád školního roku.

Cesta k naplňování cílů:

- na obrázcích vysvětlit dětem (přiměřeně k jejich věku), jak přišly na svět – zjišťovat spolu s nimi od rodičů, kolik měřily a vážily při narození, jaké bylo jejich první

slovo, v kolik hodin se přesně narodily atd. – vyrobit svůj sešit a zapisovat tyto údaje

- zjišťovat rozdíly, jak vypadám nyní, jaké mám vlastnosti, v čem už jsem samostatný
- nakreslit a vylepit v klubovně pravidla, povídat si s dětmi, jak se chovat, abychom se všichni v klubovně cítili dobře

ŘÍJEN – „Barevný podzim“

Cíl: Přiblížit dětem krásy podzimu.

Učit rozeznávat barvy.

Cesta k naplňování cílů:

- sběr kaštanů, žaludů – do zásoby (v zimě donést do lesa zvířátkům), šípku – sušit a vařit čaj
- sbírat spadané listí a určovat, z kterého stromu jsou – vylisovat a udělat si svou knížku, třídít listy dle barvy a určovat ji
- vyrábět zvířátka z kaštanů a žaludů
- jak se zvířátka připravují na zimu
- dělat ohýnky a péct brambory

LISTOPAD – „Zvědavý drak nad Dobrou Vodou aneb ptačí perspektiva“

Cíl: Přiblížit dětem svět ptactva.

Cesta k naplňování cílů:

- dle obrázků se naučit rozeznávat ptáky, poznávat je i dle zvuku nahraném na kazetě
- pozorovat ptáky v okolí – kteří na zimu odlétají, kteří zůstávají a jak se na zimu připravují
- dovídat se co nejvíce o životě ptáků, proč létají atd.
- vyrobit draka

PROSINEC – „Tajemný čas vánoční“

Cíl: Umožnit dětem prožít advent a Vánoce v klidné a příjemné atmosféře.

Cesta k naplňování cílů:

- přiblížit dětem vánoční příběh narození Krista (popř. dramaticky ztvárnit)
- objasnit význam dárečků a vyrábět je pro své blízké
- seznámení s obyčejí a zvyky v adventní době
- pečení cukroví
- uspořádat vánoční večer s rozdáváním dárků a zpěvem koled

ZÁVĚR

Ve svém dětství jsem se občas setkala s dospělými, kteří s námi dětmi nechtěli hrát hry, nejednali s námi na stejné úrovni, nikdy na nic neměli čas. Říkala jsem si, že až vyrostu, nikdy nechci být taková. Nyní vidím, jak je někdy těžké přerovnat své „dospělácké“ hodnoty – najít si čas na obyčejné věci, umět se radovat z maličkostí, umět žasnout a být vděčná – přesně taková, jaké jsou děti. Práce s romskými dětmi mě však toto stále učí a pomáhá mi být opět tím dítětem, který je v každém z nás. Velkým přínosem a obohacením je pro mě pedagogika MM, ve které vidím jemnost a citlivost, pociťuju svobodu jak pro dítě, tak i pro dospělého. Práce s romskými dětmi je v neposlední řadě i poznávání sebe samotné. Je pro mě velkou zkušeností.

RESUMÉ

The freedom as a main principle of pedagogy of Maria Montessori and its importance in work with gypsies children in Dobrá Voda.

I have been working in gypsies community in Dobrá Voda since September 2004. There live about one hundred gypsies in a small village, which is isolated from the other society. There is no shop, school or any culture. The bus goes there just twice in day – to take children to school and give them back. Parents of these children are mostly unemployed. In December 2001 the organization Český Západ was established to do some activities with gypsies community in Dobrá Voda. The integration of this community to the majority is the main aim of the organization. One of the part aim is the work with children – this is what I do in this organization. Jana Zírhutová - my predecessor in work with children – worked with them according to pedagogy of Maria Montessori. I have not heard about this pedagogy before but I found it very greatfull! It is exactly what „suits“ me! I can see - the pedagogy of MM is very thoughtful to children, specially to gypsies children because they need freedom in their lifes very much.

Seznam použité literatury

Grun, Anselm: *Bud' dobrý sám k sobě*. Havlíčkův Brod, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2004

Montessori, Marie: *Absorbující mysl*. SPS, Praha, 2003

Montessori, Marie: *Objevování dítěte*. SPS, Praha, 2001

Montessori, Marie: *Tajuplné dětství*. SPS, Praha, 1998

Nováčková, Jana: *Mýty ve vzdělávání*. Spirála, Kroměříž, 2003

Rýdl, Karel: *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori*. Nakladatelství Public History, Praha, 1999

Zelinková, Olga: *Pomoz mi, abych to dokázal sám*. Portál, Praha, 1997

Citace

1 – Zelinková, O. 1997, str. 101

2 – Zelinková, O. 1997, str. 24